

Waarom we deze podcastreeks met de wereld willen delen?

Omdat het hoog tijd is om de negatieve beeldvorming van mensen die langdurig werkzoekend zijn te doorprikken. Omdat de focus moet verschuiven van 'eigen schuld, dikke bult' naar de structurele problemen die onze arbeidsmarkt zo afstandelijk maken voor mensen in maatschappelijk kwetsbare posities. Zij krijgen veel te weinig kansen op een duurzame tewerkstelling. Er heerst met andere woorden jobkansarmoede en dat moeten we bespreekbaar maken.

Garandeer het recht op werk

In deze vijfde aflevering kijken Caro Van der Schueren van ABVV en Maarten Hermans van ACV door de vakbondsbril naar de uitdagingen op de arbeidsmarkt en naar de hiaten in huidige beleid. Ze pleiten voor een andere aanpak, eentje waarin de problemen aan de bron worden aangepakt. Zoals het niet langer massaal blijven organiseren van ziekmakende arbeid en het grondig investeren in de publieke voorzieningen die mensen moeten ondersteunen bij het vinden en behouden van werk.

Ze roepen de overheid ook op om zélf verantwoordelijkheid te nemen in het garanderen van duurzame jobs voor mensen die geen aansluiting vinden bij de bestaande vacatures? Werk is niet voor niets een grondrecht.

Meer weten over Sterk Werk?

Extra duiding bij de projecten vind je hier: [Sterk Werk - SAAMO](#)

Voor een overzicht van de podcast kan je hier terecht: www.samvzw.be/sterkwerkpodcast

Transcriptie aflevering 5:

Fijn dat je luistert naar Sterk Werk, de podcast die jobkansarmoede bespreekbaar maakt en de negatieve beeldvorming van langdurige werkloosheid doorprikt.

Lynn

Welkom, Caro van der Schueren en Maarten Hermans in deze aflevering van Sterk Werk. Laten we beginnen met een voorstellingsrondje. Zeg eens wie jullie zijn.

Caro

Dank je om mij uit te nodigen. Ik ben Caro van der Schueren. Ik werk al een paar jaar op het Vlaamse ABVV en ik ben daar adviseur voor het arbeidsmarktbeleid.

In die hoedanigheid vertegenwoordig ik ook het ABVV binnen de Raad van Bestuur van VDAB en in de SERV, de Sociaal Economische Raad van Vlaanderen. Bij elk decreet of BVR (Besluit van de Vlaamse Regering) dat er geschreven wordt, is de Vlaamse regering verplicht om een adviesvraag in te dienen. En dan moeten wij samen met de werkgevers een advies formuleren op beleidsinitiatieven.

Maarten

Ik ben Maarten Hermans. Ik werk als expert welzijn op het werk voor het ACV Nationaal. Dat betekent dat wij alle materie die te maken heeft met gezondheid, met welzijn, met veiligheid op het werk onderzoeken en erover onderhandelen met de werkgevers, met de overheid. Of het nu gaat over arbeidsongevallen op het werk verminderen, wetgeving tegen burn-out, het aanpakken van spier- en skeletaandoeningen, maar ook bijvoorbeeld re-integratie -dus mensen die langdurig ziek zijn gevallen- de regelgeving en daarna de mogelijkheden verbeteren zodat ze terug naar het werk kunnen komen. Dus dat is anders dan Caro, omdat ik eerder nationaal kijk.

Ik zit in organen zoals de Nationale Arbeidsraad en de Hoge Raad voor Preventie en Bescherming op het Werk, waar we dan als sociale partner onze adviezen geven, onze input om die materie te versterken.

Lynn

Ik las al wel wat kritische opiniestukken van jullie allebei, wat de reden is dat ik jullie heel graag wou in deze podcastreeks, om het ook echt kritisch te hebben over het arbeidsmarktbeleid en wat er gebeurt met de meest kwetsbaren op die arbeidsmarkt. Maar als opwarmer wou ik vragen welke associaties jullie spontaan maken bij het woord jobkansarmoede.

Caro

Ik denk dat dat mij voornamelijk meteen doet denken aan welke jobs er vandaag zijn voor mensen. Het is een beetje een contradictie vandaag. Men spreekt altijd over: er is arbeidsmarktkrapte. Er zijn heel veel vacatures, dus er is heel veel werk. Maar ik denk dat men eigenlijk niet ziet wat voor soort jobs er vandaag zijn. Dat is wat het bij mij meteen oproept: enerzijds het gegeven dat er jobs zijn, maar eigenlijk zijn dat geen goede jobs. Dus goede kwalitatieve jobs: daar is armoede op dat vlak.

En anderzijds ook het gegeven dat de mensen die vandaag op zoek zijn naar een job, heel weinig kans maken om een goede job te vinden.

Lynn

En bij jou?

Maarten

Spontaan denk ik bij jobkansarmoede aan kansen, opportuniteiten om jobs te vinden, wat een banaal maar zeer belangrijk punt is. Dus het aanbod aan beschikbare en vooral goede jobs: daaraan gewerkt moet worden.

En dat het vandaag de dag vaak gaat over de individuele verantwoordelijkheid om kansen te grijpen, wat terecht is. Maar als je uit het oog verliest dat er ook de nodige jobs, dat het aanbod er moet zijn, is dat wel gevaarlijk. Want dan wordt het in toenemende mate ook je schuld als je niet de zagezegd aangeboden kansen neemt.

Dus het is een interessant begrip.

Lynn

Jullie spreken van goede jobs. Binnen het sociaal werk wordt vaak gesproken van duurzaam werk. Wat verstaan jullie daaronder? Wat zijn de basisvoorwaarden voor die goede of duurzame jobs?

Caro

Voor ons begint dat toch altijd wel met een contract van onbepaalde duur. Want we weten dat als je wilt gaan huren of een huis wilt kopen, je nergens geraakt met interim jobs, deeltijdse jobs.

Dus het gaat voor mij dan ook vaak over voltijdse jobs, waar je ervan kunt van uitgaan dat die je voldoende kan onderhouden in wat je elke maand nodig hebt om voedsel op de plank te brengen, om je woonkosten te kunnen betalen, om je elektriciteitsfacturen te betalen.

En daarnaast natuurlijk ook, maar dat zal Maarten waarschijnlijk nog meer benadrukken: is dat een werkbare job? Heeft de job die je hebt positieve effecten op je welzijn? Of zorgt die job er eerder voor dat je gaat uitvallen? Ook: is het een job op je niveau, en wat je wil doen? Want we zien zeker bij bepaalde doelgroepen dat ze in jobs zitten waarvoor ze te hoog opgeleid zijn. Ze krijgen geen kansen op hoogopgeleide jobs, waardoor ze jobs onder hun niveau moeten uitoefenen, wat dan tot demotivatie kan leiden, burn-out, en ervoor zorgen

dat ze uitvallen. Je bent niks met werk als je er niet van kunt leven. Dus ervoor zorgen dat dat jobs zijn waar je voldoening uithaalt en je welzijn op peil kan mee gehouden worden.

Maarten

Dat is wel heel mooi samengevat. Misschien één dingetje dat ik er nog zou willen bij aanvullen als het gaat over degelijke jobs en kwalitatieve jobs: de arbeidsverhoudingen, de inspraak dat je op werkt, is ook een essentieel deel. De gekende kenmerken zoals loon, arbeidskwaliteit, veiligheid, duurzaamheid in de zin van zekere jobs zijn absoluut noodzakelijk. Maar het is ook moeilijk om die te verkrijgen en te behouden als je weinig inspraak op je werk hebt. En dat is zowel individueel als collectief. Als je individueel weinig te zeggen hebt over je jobinhoud, de manier dat je het uitvoert, als je daar weinig autonomie in hebt, als het gewoon uitvoeren is, dan is dat vrij snel een groot risico op een ziekmakende job. Als op dat moment de uitdagingen, de druk toeneemt op het werk, wat niet abnormaal is als het binnen de perken is, kun je soms drukkere periodes hebben of uitdagender of veeleisender werk. Maar als je niet de inspraak en autonomie hebt, zelf als werknemer, om vorm te geven, is dat het recept om met psychische problemen, burn-out en andere zaken geconfronteerd te worden op termijn. Dus die mate van inspraak individueel is iets cruciaal.

Als we kijken in de tijdsreeksen, we kunnen teruggaan tot 1995, is het heel opvallend dat in België, maar ook breder in West-Europa, de uitdaging op de job -de werkintensificatie- toeneemt. Maar als je kijkt naar de autonomie, dat mensen zeggen: 'Ik kan zelf mijn job vormgeven, ik kan kiezen wanneer ik juist wat doe, welke volgorde, ik kan het eigenlijk een beetje zelf invullen, de manier van praktisch aanpakken', dan zien we dat dat niet toegenomen is of zelfs soms gedaald. En arbeidspsychologisch is da het concept voor ziekmakend werk. Dus dat eerst het niveau van individueel inspraak hebben in je werk is zeer cruciaal.

Tweede is ook collectief. En als vakbonden is het natuurlijk logisch dat wij vaak daar aan denken. Maar we zien in organisaties en bedrijven waar er geen georganiseerde vorm van inspraak op je werk is, via de vakbonden, via organen waar werknemers kunnen in verkozen worden... De vierjaarlijkse sociale verkiezingen komen er weer sociale verkiezingen. Worden er werknemers verkozen? Kunnen ze kandidaat zijn om hun collega's te vertegenwoordigen? Als je dat niet hebt, zien we dat heel veel uitkomsten slechter zijn qua opleidingskansen, qua welzijn op het werk, qua veiligheid op het werk, qua jobzekerheid. En ze ligt beduidend wetenschappelijk aangetoond lager als je geen inspraakstructuren hebt op je werk. Dus dat is enorm belangrijk om de arbeidskwaliteit en de werkbare jobs te beschermen en te verhogen. En iets wat we op zich niet mogen vergeten als het gaat over wat degelijke jobs zijn: die inspraak individueel en collectief op je werkplek.

Caro

Werk wordt vandaag als iets heel belangrijk beschouwd. Het staat centraal in je leven en dat is inderdaad belangrijk. Maar als je eigenlijk geen duurzame job hebt, dan ben je daar heel vaak uiteindelijk toch niks mee. Maar we zien hoe het beleidsniveau, zeker op Vlaams niveau, naar jobs kijkt. Dat aspect van duurzaamheid vind je zelden terug.

Ook als je kijkt naar het activeringsbeleid vandaag. Hoe ga je mensen aan een job helpen? Heel weinig focust daar op: is het een duurzame job, is het een zekere job. Binnen de VDAB wordt er wel gemonitord of die mensen duurzaam aan het werk zijn. Maar hoe die duurzaamheid van die job echt doorsijpelt in hoe je gaat bemiddelen: dat blijft eigenlijk veel te hard afwezig.

Lynn

Er wordt heel veel gesproken van de kwetsbaren op de arbeidsmarkt of de kwetsbaren in de samenleving en zeker ook in de langdurige werkloosheid. Wie verstaan jullie daaronder? Hoe zouden jullie die doelgroep omschrijven? Wat zijn hun uitdagingen? Waar liggen de drempels?

Caro

Als je kijkt naar de groep die vandaag werkzoekend is, dan vallen daar toch meteen heel veel zaken in op.

40% van de huidige werkzoekende populatie heeft een migratieachtergrond. We weten dat als je met een naam die niet Belgisch is gaat solliciteren, je minder kans hebt om uitgenodigd te worden tot een gesprek.

Wat we ook heel hard zien -en dan ga ik even inzoomen op de groep van de langdurige werkzoekenden, dus mensen die meer dan één jaar op zoek zijn naar werk- is dat 1 op 3 ouder is dan 55. De discriminatie voor als je een bepaalde leeftijd hebt behaald is zelfs nog groter dan als je een naam hebt die niet Belgisch aanvoelt.

1 op 3 heeft ook een beperking, heeft gezondheidsproblematieken.

Dus je ziet eigenlijk al meteen dat in die werkzoekende populatie bepaalde aspecten naar boven komen.

Waardoor je meteen opvalt: als je een bepaald profiel hebt, als je bepaalde persoonlijkheidskenmerken hebt of gezondheidskenmerken, dan zie je dat je meer kans hebt om in de werkloosheid te geraken en daar ook in te blijven vastzitten.

Dus ik denk dat dat voor ons heel belangrijke aandachtspunten zijn: hoe zorg je er nu voor dat je beleid toegespitst is op die specifieke situatie van die personen.

En we zien dat men bij VDAB sinds een paar jaar afgestapt is van een doelgroepenbenadering. En men verwoordt dat dan heel mooi als: het aanbod moet voor iedereen openstaan. Dat is hoe we inclusief werken. Maar dat is net hetzelfde als zeggen: het zwembad staat open voor iedereen. Maar als je daar binnen moet geraken via een steile trap, dan is dat nog altijd niet open voor iedereen.

Dus als je op maat wilt werken, als je wilt rekening houden met die specifieke situatie, die specifieke kansen, die bepaalde personen, waar zij niet aan kunnen doen... Je beslist niet waar je geboren bent. Je beslist niet waar je ouders geboren zijn. Je beslist ook niet of je een handicap hebt of dat dat aangeboren is. Of dat je via een arbeidsongeval of dergelijke bepaalde zaken hebt gekregen. Dan moet je echt op maat werken en je moet rekening

houden met die arbeidsmarktrealiteit. Wat is de kans dat die persoon zonder hulp aan het werk gaat geraken?

En we zien dat dat bij sommige persoonlijkheidskenmerken moeilijker wordt. Dan moet je daar echt specifiek op inzoomen. Dat wil niet zeggen dat enkel die personen recht mogen hebben op dat aanbod. Maar dan wil dat zeggen: hoe ga je ervoor zorgen dat als je als bemiddelaar bijvoorbeeld oudere mensen voor je hebt zitten, dat je weet: je moet je ervan bewust zijn dat de kans dat jij aan een job geraakt sowieso moeilijker is. Dus wat gaan we extra van inspanningen doen om daar voorbij te geraken? Door bijvoorbeeld zelf echt heel intensief naar werkgevers toe te stappen. Kijk, deze persoon heeft die competenties, heeft dat soort ervaringen al opgedaan. Die is super gemotiveerd en dergelijke. Zo kan je die kwetsbaarheden eigenlijk een beetje overwinnen.

Maar daarvoor heb je wel een extra inspanning nodig. En dat wordt een beetje vergeten door gewoon te zeggen: het aanbod staat open voor iedereen, dus we zijn inclusief bezig. Dat is niet rekening houden met de kwetsbaarheden, en rekening houden met wat die kwetsbaarheden betekenen voor je kans op de arbeidsmarkt.

Maarten

Bij kwetsbare groepen, of in deze context als we ze een beetje samennemen, denk ik vooral aan groepen van personen waartegen het arbeidsmarktbeleid, onze arbeidsmarkt, ons maatschappelijk bestel de laatste pakweg veertig jaar gezegd heeft: we duwen ze uit de arbeidsmarkt. Het is voor mij een belangrijk punt om te vertrekken van die structurele oorzaken. Waarom zijn bepaalde profielen van mensen kwetsbaarder binnen die brede context? Mee omwille van hun individuele kenmerken, maar vooral door de manier waarop we sinds eind jaren zeventig, jaren tachtig onze arbeidsmarkt, onze samenleving hebben ingericht. Het gaat dan zowel over werklozen, als ook over langdurig zieken.

In de eerste groep hebben we mensen geen ruimte meer gegeven, door sinds de jaren zeventig en jaren tachtig naar een andere manier naar onze arbeidsmarkt en de rol van overheid te kijken. We bieden geen mogelijkheden meer aan. Op de zeg maar reguliere arbeidsmarkt moeten ze meer en meer hun eigen boontjes doppen. We duwen we ze al decennia lang naar verschillende statuten en sociaal zekerheidsstelsels. En in toenemende mate wordt het dan ook hun eigen fout zagezegd dat ze daar maar in zitten en zagezegd in blijven hangen.

Andere groepen hebben we wel op de arbeidsmarkt gehad, maar duwen we in de praktijk eruit. Denk aan langdurig zieken: die zitten niet meer op de arbeidsmarkt, omdat ze eigenlijk ziek gemaakt zijn. In veel gevallen door ziekmakend werk, door types van werk, bijvoorbeeld fysiek zwaar en repetitieve arbeid, wat nu nog altijd en masse wordt georganiseerd. Als je dat blijft doen dan val je in langdurige ziekte met spierskeletaandoeningen. En als we dat blijven organiseren, mag het je niet verbazen dat we gewoon bijna kunnen voorspellen dat er van die groep een heel deel van in tijdelijk of langdurige arbeidsongeschiktheid gaat vallen.

Dus het zijn die maatschappelijke keuzes die wij een paar decennia geleden hebben gemaakt en blijven volhouden. Zeker over de rol van de overheid in het voorzien van degelijke jobs via

publieke investeringen, of publieke sectorjobs hebben we andere maatschappelijke keuzes genomen. En wij weigeren gewoon ook om dat echt fundamenteel te herdenken. Daardoor krijg je dan bepaalde uitkomsten van mensen die kwetsbaar worden gemaakt, die kwetsbaar blijven, omdat ze niet aan een volwaardig, voltijdse, stabiele, zekere job met adequaat inkomen kunnen geraken.

Maar fundamenteel verbindt voor mij wel één kenmerk al die groepen., en dat is dat structurele maatschappelijke keuzes hun eigenlijk in die preciaire situatie, in die kwetsbare situatie hebben geduwd of houden.

Lynn

Ja, jullie hebben allebei eigenlijk al het individueel schuldmodel een beetje laten vallen. Zien jullie daar een evolutie in de voorbije jaren, dat dat sterker en sterker wordt?

Caro

Ja, voor uitkeringsgerechtigde werkzoekenden is het al decennia lang een punt. Maar wat je nu ziet is dat dat wordt uitgebreid naar alle andere groepen die vandaag omwille van verschillende redenen niet aan het werk zijn. En ook daar begint men zich te focussen op: 'Ja, jij bent niet aan het werk en dat is jouw schuld, want...'. Dus ik vind dat daar de evolutie in zit.

Maar het individueel schuldmodel as such is iets dat al heel lang gekend is. Ik weet niet hoe jij daar naar kijkt, Maarten?

Maarten

Ik denk dat het verhaaltje, het beeld dat mensen individueel verantwoordelijk zijn voor hun situatie en zeker als ze een uitkering krijgen, dat ze zagezegd profiteren van de samenleving: dat gaat mee van de tijd dat we van de charitas zijn overgestapt naar de sociale zekerheid. Het is een heel lang verhaaltje dat wordt opgehangen dat het mensen zelf verantwoordelijk zijn en schuld dragen voor hun situatie, dat ze niet genoeg doen of zelfs profiteren. Dus is iets wat al lang meegaat.

Er zijn denk ik wel verschuivingen, zeker in Vlaanderen. Bij politieke partijen, inclusief het centrum, centrum links, ook bijvoorbeeld Vooruit, hoor je zaken waarvan je denkt dat die manier van denken over individuele schuld en implicaties voor sociale zekerheid, voor werk, voor beleid toch is aangescherpt. En zeker de afgelopen periode en ook nu de verkiezingen eraan komen, heb ik soms de indruk, als ik zo stout mag zijn, dat het minder gaat in deze discussies over activeren, over arbeidsmarkt, over sociale zekerheid. Dat het minder gaat om echt denken over oplossingen, of tenminste nadenken over wat de echte problemen zijn, waar de problemen liggen, hoe lossen we die op. Dat het minder een oprecht debat daarover is. En meer soms een electoraal heel opportunistisch profileren op de kap van mensen met een individueel schuldverhaal. Waarschijnlijk vertellen de PR-mensen van die politieke partijen dat dat electoraal goed in de markt ligt. Dat is een enorm, enorm aantrekkelijke formule.

Het ontslaat je ook als politicus om de problemen echt degelijk te analyseren en daar misschien moeilijke en ingrijpende maatregelen rond voor te stellen. Het is veel makkelijker

om van dat individueel schuldmodel, van dat beeld te vertrekken, en die mensen te stigmatiseren, te polariseren, en onze samenleving op te zetten tegen die zwakste, zogezegd inactieven die op uw kap, van uw centen als belastingbetaler leven. Dat zie je bij veel politieke partijen en beleidsmakers in toenemende mate opduiken. Het toont hoe het eigenlijk genormaliseerd is.

Of het nu over huisvrouwen gaat, over oorlogsvluchtelingen, over Waalse werklozen, over langdurig zieken. Het is heel, heel makkelijk om die groepen te nemen als boksbal voor electorale opportunistische redenen. Dan krijg ik wel wat schrik van hoe normaal het geworden is. Zelfs in het centrum, bij partijen zoals CD&V en Vooruit. Die retoriek is dominant. Het is altijd dominanter geweest, aan de rechterzijde, bij VLD, bij N-VA. Maar het is politiek verbreed en daar wordt weinig op gereageerd.

Caro

Zonder mensen heel hard in hokjes te duwen, denk ik dat dat misschien ook te maken heeft met het feit dat er vandaag minder werkzoekenden zijn. Een modale mens kent weinig werkzoekenden. En in de politiek: onze beleidsmakers hebben ook vaak minder met zulke zaken te maken gehad. Het besef dat je geen controle hebt over wie u gaat aannemen is compleet weg. Ik denk dat dat ook echt wel te maken heeft met het feit dat heel weinig mensen vandaag weten wie werkzoekend is, en daar niet mee in contact komen. En al helemaal zelf niet in zulke situaties hebben gestaan en zelf heel veel kansen hebben gekregen. Het gebrek aan controle over je eigen situatie begrijpen heel veel mensen niet meer. Maar jij bent niet degene die bepaalt of die werkgever je gaat aannemen. Jij kunt je best doen. Je kan daar een goed interviewgesprek hebben gehad. Maar er waren er nog wel anderen waarschijnlijk. Dus op het einde van de rit heb jij geen controle over je situatie op dat moment. En dat aspect vergeten we vandaag heel hard. Wie heeft er controle waarover?

Maarten

Absoluut. Ook bijvoorbeeld in de UK is de retoriek rond zulke groepen zoals werklozen, langdurig zieken mee verschoven, met het vervangen van partijkaders. Waar vroeger meer gerekruteerd werd uit de werkende klas, uit de arbeidersklasse en die doorstroomde naar de politiek, is er in het politiek bedrijf in toenemende mate meer en meer adviseurs, studiediensten, politici zelf gerekruteerd uit een groep die niet meer persoonlijk of in hun omgeving geconfronteerd wordt met wat een heel grote groep van werkenden wel aan den lijve ondervindt, letterlijk en figuurlijk. Qua arbeidsmarktbeleid en welzijnsbeleid denk ik dat dat ook absoluut de cruciale en blijvende rol is van vakbonden: dat we voor die groepen blijven hameren op de realiteit van wat het voor de mensen op de werkvloer betekent. Of wat het betekent om er juist langs te vallen, of er uitgeduwd te worden. Ik krijg soms de vraag van mensen die minder met vakbonden bezig zijn: 'Waarom ben je zoveel aan het schrijven over langdurig zieken? Vakbonden komen toch op voor de werkenden? Waarom ben je nu over ziekte en dat soort dingen bezig?' Maar dat is een inherent deel. Want wij als vakbonden vertegenwoordigen al die miljoenen leden, actief en inactief. En die voelen allemaal de gevolgen van die beslissingen die door mensen worden genomen die -in alle

eerlijkheid- niet dezelfde gevolgen dragen van het arbeidsmarktbeleid en van het sociaal zekerheidsbeleid dat zij mee vormgeven.

Lynn

Laten we daar een beetje meer op toespitsen, want het mag best kritisch zijn. Waar faalt het arbeidsmarktbeleid voor jullie vandaag?

Caro

Ik zal misschien beginnen met het Vlaamse. Vlaanderen heeft al heel lang een activeringsbevoegdheid. Maar wat ze daarmee doet is toch wel opmerkelijk. Het belangrijkste instituut, de VDAB, moet werkzoekenden aan een job proberen te helpen, die probeert die matches te maken. Daar wordt al twee legislaturen op bespaard. Als je dan ook kijkt waarop men bespaart, is dat ook wel opmerkelijk. Vorige legislatuur bijvoorbeeld bespaarde men op de instructeurs, het opleidingspersoneel dus. Terwijl je in Vlaanderen in een situatie zit waarin de opleiding zo belangrijk is. Je middelbaar diploma halen is de toegangspoort tot de arbeidsmarkt vandaag. Er is heel veel vraag naar hoger opgeleiden. Men bespaart dan daarop, terwijl er zoveel nood aan is.

Deze legislatuur moesten er ook weer een paar honderdtal personeelsleden verdwijnen. Terwijl je nu zit in een situatie... Je kan dan eigenlijk gemakkelijk zeggen, er zijn toch minder werkzoekenden. Dan is dat toch eigenlijk een logische keuze. Maar als je kijkt naar wie er vandaag in die populatie zit: er zijn weinig werkzoekenden die niet een bepaalde kwetsbaarheid hebben ten opzichte van de arbeidsmarkt. Hoe je gaat moeten bemiddelen, wordt alleen maar intensiever. Er zijn meer drempels die je moet proberen weg te werken, om ervoor te zorgen dat die op die arbeidsmarkt geraakt. Dus je hebt net meer tijd nodig om daarin te investeren. En op dat vlak is men heel hard aan het bezuinigen. Dat is dus eigenlijk tegengesteld aan wat we zouden moeten doen.

En wat doet men ook heel hard: de manier van hoe je gaat bemiddelen aanpassen. De Digital First Strategy, dat ongelofelijk geloof in technologie, digitalisering: dat gaat je dienstverlening helemaal vooruit helpen. Dat komt helemaal niet overeen, want daar begint het voornamelijk mee. Activeringsbeleid wordt niet uitgetekend op wat de problematieken zijn. Er wordt inderdaad vanuit een politieke logica geredeneerd. Ideologisch: we gaan gewoon dat en dat doen. Maar er wordt niet geluisterd naar de mensen die vandaag in de populatie van werkzoekenden zitten. En die zeggen: 'Ik heb daar en daar en daar nood aan'. Want waar hebben zij nood aan? Ze hebben nood aan persoonlijk contact, begeleiding die heel intensief is, die één op één echt met hen aan de slag gaat. En wat doet de VDAB: men gaat eigenlijk verder weg van de mensen staan door in te zetten op digitalisering. Op dit moment loopt er een onderzoek naar de digitaliseringsstrategie bij VDAB. En wat zien we daar? Als mensen binnenkomen bij de VDAB is het al heel moeilijk om nu nog een kantoor te vinden van VDAB. Dan wordt je zelfredzaamheid ingeschat. Je digitale vaardigheden zijn er één aspect van. Maar dat wordt niet bijgehouden. Of je begeleiding wordt ook niet aangepast op: wat is je digitale vaardigheid? Hoe gaan we dan uw begeleiding daarop aanpassen? Het is een Digital First Strategy. Dus op dat vlak zie je al: ok, het loopt niet goed.

En dan ook het gegeven: één van de belangrijkste uitgaven voor het Vlaams activeringsbeleid is de dienstenschecksector. Anderhalf miljard, of iets meer, gaat daar naar toe. Maar dat is een sector met een werkbaarheidsgraad van 33%, denk ik. Vorig jaar heeft de inspectie een heel grootschalig onderzoek gedaan naar wat de situatie van die werknemers op het terrein is. Ja, die was barslecht. De meeste ondernemingen zijn in overtreding. Maar is daar reactie vanuit Vlaanderen, die als financierder van dat systeem dus eigenlijk ook een soort van werkgever is? Hoe gaan ze ervoor zorgen dat dat goede jobs zijn waar mensen in kunnen instromen zonder te moeten uitvallen? Want met een werkbaarheidsgraad van 33% weet je al wat er met mensen gaat gebeuren als die lang in dat systeem blijven.

Dus je ziet: enerzijds wordt er op VDAB wordt bespaard, terwijl je net daar nu de ruimte moet laten om echt te kijken naar wat die mensen nodig hebben: terug persoonlijk beginnen. Dat betekent meer bemiddelaars eigenlijk. En anderzijds dan die dienstenschecksector, waar we toch ook wel zien dat er heel veel geld naar toe gaat. Maar dat er niet vanuit de overheid wordt gezegd: 'We gaan werken aan het welzijn van die mensen, zodat die mensen die daarin terechtkomen een zekere job kunnen hebben met voltijdse contracten, met contracten waarmee je niet na een paar jaar moet uitvallen omdat je rug het niet meer aankan'. Dat zijn twee belangrijke aspecten waar je ziet dat het fout loopt.

Waar steekt men wel heel veel geld in: de jobbonus. Een instrument waarvan elke wetenschapper zegt: 'Dat gaat niemand aan een extra job helpen'.

Lynn

Maarten, wil je aanvullen?

Maarten

Ja, heel gelijkaardig als het gaat over langdurig zieken. Dat is een groep van een half miljoen. Numeriek, qua getallen is de uitdaging ondertussen dus groter geworden voor wat betreft langdurig zieken dan voor werklozen. En daar speelt het scherper. Dat het activeringsbeleid iets is dat achterna dient te gebeuren om mensen terug naar een situatie te krijgen waar ze daarvoor al geraken. Fundamenteel is dat de verkeerde aanpak. Het is zeer goed dat er wetgeving is, dat er ondersteunende maatregelen zijn en komen en verbeterd worden, om mensen terug te krijgen, te helpen, te ondersteunen.

Er zijn ook recent zaken hervormd waar we zeer positief over zijn: het invoeren van terug-naar-werk coördinatoren, die mensen echt kunnen ondersteunen. Met het hervormen van de re-integratietrajecten zijn we nu ongeveer een jaar verder. We zien dat de noodzakelijke hervorming om tegen te gaan dat die re-integratietrajecten werden misbruikt, om mensen wegens medische overmacht hun contract te beëindigen, te ontslaan, dat dat effect heeft. Dus een aantal zaken zijn verbeterd. Het is goed dat er wetgeving, ondersteuning, maatregelen zijn om mensen uit langdurige ziekte terug naar werk te ondersteunen.

Maar dat blijft fundamenteel spijtig genoeg dweilen met de kraan open. De jaarlijkse instroom in langdurige ziekte is een vijf- à tienvoud van het aantal succesvolle re-integratietrajecten naar werk. Zolang je de instroom in langdurige ziekte niet aanpakt, zolang

je mensen niet helpt -of het nu met de stok is of met de wortel is, en zeker met de stok is het nog erger- dan werkt het gewoon niet. Daar moeten we echt, echt fundamenteel die oorzaken van langdurige ziekte aanpakken. Dat is voor ons in eerste instantie dat ziekmakend werk. We weten zeer goed dat we bepaalde types van werk organiseren: dat is wetenschappelijk onderbouwd, er zijn genoeg studies en lange termijnopvolgingen van die fenomenen.. Ik heb het al gehad over die mismatch tussen werkdruk, werkintensiteit en autonomie. Ook het blijvend organiseren van onergonomisch werk, werk met zware lasten tillen, repetitieve arbeid. Of dat nu een zorgberoep is waar je patiënten of grootouders moet heffen, of in de bouw of aan de band: wij organiseren nog altijd op zeer grote schaal zo'n ziekmakend werk. Recent heeft Statbel nog cijfers gepubliceerd voor België. Als ik me goed herinner gaat het ongeveer om een derde van de werknemers dat meer de helft van hun werkdag besteedt aan én zwaar fysiek én repetitief werk. Dat is meer dan een miljoen werknemers, waarvan we vrij zeker weten dat die problemen zullen krijgen, ziek zullen uitvallen, occasioneel bij de dokter zullen terecht komen, meer systematisch zullen uitvallen, langdurig ziek zullen worden. Die cijfers worden gepubliceerd en er is zelfs geen journalist die daar naar kraaide. Het is niet het meest sexy onderwerp in het publieke debat en de journalistieke aandacht. Maar we weten dat daar de komende decennia langdurig zieken daar nu worden ziek gemaakt. En totdat we dat kunnen aanpakken, gaat het niet opgelost worden. En zijn alle re-integratie maatregelen, meestal goed bedoeld, dweilen met de kraan open.

Dat is ook een verantwoordelijkheid voor de media in het publiek debat, of ook voor organisaties zoals jullie -dus nogmaals dank voor de uitnodiging om te helpen dit onder de aandacht te brengen- om te zorgen dat de focus ligt op de oorzaken. Maar ook dat de politici die met voorstellen komen of zouden moeten komen daar ook op worden afgerekend als ze het niet doen. Of worden aangemoedigd als ze wel met goede voorstellen komen. Maar je voelt dat in het publieke debat zulke maatregelen aan de bron helemaal geen aandacht krijgen. Het zijn vaak de steekvlam, de zware uitspraken over leefloners en werklozen en langdurig zieken die alle media aandacht krijgen. Politici met hun PR-mensen profileren zich daar dan dankbaar op. Maar we moeten ervoor zorgen dat de politici die het eigenlijk erger maken, of zeker niet verhelpen met hun maatregelen, van met de stok achter langdurig zieken, daarop worden op aangesproken. Bijvoorbeeld: jullie beleid, de hervorming in 2015-2016, onder Magie de Block nog, heeft het alleen maar erger gemaakt'. Dat ze daar verantwoordelijk voor gehouden worden. Ook de huidige en ook de komende regering: dat ze eigenlijk maatregelen op tafel leggen om de oorzaken aan te pakken. Dat is iets waar we absoluut de aandacht op moeten focussen. Re-integratie aanpak, activeren: alle ondersteunende maatregelen zijn welkom. Maar de oorzaken aanpakken, zeker voor die zeer grote groep van langdurig zieken, is het punt waar de focus moet liggen.

Caro

Eén belangrijke maatregel die men in Vlaanderen heeft genomen is de invoering van de gemeenschapsdienst. Ik had het niet op mijn notities gezet. Want het is zo'n belangrijke, dat ik dacht: 'Ik ga hem sowieso niet vergeten'. Maar toch bijna dan! Men heeft dat gelukkig nog niet breed uitgerold. Maar we weten natuurlijk uit cases in het buitenland dat het altijd

begint met: 'We gaan dat zachtjes nog niet helemaal breed uitrollen'. Om dat uiteindelijk dan helemaal uit te rollen.

Wat zien we in elk onderzoek over gemeenschapsdienst? In Nederland is het eigenlijk nog altijd bezig, in de UK, in de USA enzovoort, heeft men altijd met zo'n project gewerkt. Het helpt niet. Het zorgt er net voor dat mensen in die werkloosheid blijven steken omdat ze gratis moeten werken, waardoor ze ook niet de tijd hebben om werk te gaan zoeken. En bovendien: het verdringt net jobs. Zeker als we dan kijken naar waar men het op dit moment aan het invoeren is: in de kinderopvang, bij de groendienst, eigenlijk allemaal jobs bij de groendienst waar vroeger op bespaard is. Je moet maar werkzoekende worden, omdat er op jouw dienst bespaard wordt, om het werk dan opnieuw te moeten gaan doen zonder loon. Ok, je krijgt 1 euro en 3 cent per gewerkt uur bovenop de uitwerking. Maar je krijgt geen loon. Terwijl dat dan eigenlijk een job is, waarop bespaard wordt. Dus waarom geef je die mensen niet gewoon een loon? En zo haal je die uit de werkloosheid. Nee, daar kiest men niet voor. Men kiest ervoor om die op een zeer stigmatiserende manier gratis te laten werken. En we zien dat ook naar inburgeraars toe: in hun participatietraject moeten zij ook 40 uur aan vrijwilligerswerk doen of stages doen. Dus we zien dat de Vlaamse regering ook heel erg probeert in te zetten: laat ze gewoon allemaal via een stage of via gemeenschapsdienst gratis werken om zo werkervaring op te doen. Maar enerzijds verdring je daarbij gewoon jobs. En anderzijds: als ze dan werk doen op de werkvloer, betaal ze er dan voor. En we zien gewoon ook veel te weinig dat die ervaring, die ze dan in die stages opdoen, effectief aanvaard wordt door andere werkgevers waardoor ze ofwel doorstromen in het bedrijf zelf of die ervaring kunnen laten gelden om werk te vinden. Dat zijn dus maatregelen die mensen alleen maar dieper de miserie induwen, langer in die uitkeringsstelsels houden, in plaats van hen gewoon aan een goed betaalde job te helpen.

Lynn

Ik denk nog als thema aan randvoorwaarden. Want het is makkelijk om te zeggen: 'Mensen moeten gaan werken'. Maar natuurlijk hebben zeker mensen in preciaire omstandigheden nog heel veel andere drempels, waardoor het niet zo evident is om zomaar aan het werk te gaan. Hoe kijken jullie daar naar?

Maarten

Er zijn veel concrete maatregelen te bedenken per doelgroep of hoe je het wilt verwoorden. Maar om het heel breed te trekken, vermoed ik in het algemeen, dat de nodige publieke investeringen in de zaken die helpen om aan het werk te geraken, letterlijk gelukkig op het werk te geraken, op het werk te blijven, iets is waar we als samenleving.... Ik zeg maar iets: voor elke euro die we besparen op publieke voorzieningen gaan we veel voor moeten betalen, ook collectief, als samenleving omwille van de kosten die dat allemaal meebrengt.

De lopende en blijvende discussies over de onderinvestering kinderopvang wordt dan weer gekaapt door het een discussie te maken over voorrang voor werkenden of niet. Au fond: alle investeringen in publieke voorzieningen -zeker in dit geval- voor vrouwen, die het mogelijk maken om naar vrije keuze... Want het stigmatiseren van mensen, huisvrouwen bijvoorbeeld, of mannen die daarvoor kiezen: dat moeten we ook absoluut tegen gaan. Maar zorgen dat

door publieke voorzieningen en investeringen die voorwaarden gecreëerd worden: dat is iets dat we sterk moeten houden, en versterken. Dat was mijn associatie bij die kansen creëren.

En dat gaat dan over zaken zoals kwalitatieve crèches. Maar ook zorgen dat de scholen gewoonweg adequate uren kunnen aanbieden. De kleuterschool van ons kindje heeft dit jaar de uren noodgedwongen ingekort. Wij kunnen dat min of meer opvangen door het opvangsysteem. Maar de stad Leuven waar we wonen heeft nu een brief gestuurd dat er ook bespaard wordt op de voorzieningen voor de kinderopvang in Leuven door de Vlaamse regering.

Dus het is over dat soort voorzieningen, maar ook mobiliteitsinvesteringen. Het is zeer makkelijk voor Voka en anderen om te kappen op de luie Walen in Henegouwen die niet willen komen werken in West-Vlaanderen. Maar als je de publieke infrastructuur niet hebt voor mensen om op hun job te geraken, dan is dat eigenlijk structureel onderinvesteren, of zelfs besparen. En dan de schuld op de individuen steken!

Het is een zeer generisch antwoord. Maar ik vermoed dat voor quasi alle groepen het afbouwen van publieke investeringen desastreus is. En hallucinant. Door jobs weg te besparen die vroeger werden uitgevoerd en nuttig zijn, waar nog altijd veel nood aan is, en door maar te geloven dat de private markt het oplost. Als je de loonsubsidies bekijkt in bijvoorbeeld België en onze buurlanden: voor elke euro die Duitsland geeft aan loonsubsidies, geven wij 60 euro aan loonsubsidies aan de Belgische bedrijven. Dat is een gigantische transfer van overheidsmiddelen naar de private bedrijven, om daar dan zagezegd jobs mee te creëren, direct en indirect, met allerlei belastingkortingen. En die jobs in cruciale sectoren, waar mensen echt nood aan hebben -degelijk onderwijs, opvang, publieke transport- komen er niet. Zorg voor adequate investeringen. Dat creëert niet alleen de jobs en de mogelijkheden, maar ook de randvoorwaarden, zodat mensen op hun job geraken, die job kunnen uitvoeren, en het überhaupt haalbaar maken.

Caro

Ik denk ook: als je met werkzoekenden praat -zeker als ze niet echt in een stad wonen, maar zelfs dan- is mobiliteit iets dat bijna altijd terugkomt. Het is dan ook zeer frappant dat men in de laatste septemberverklaring weer elektrische wagens gaat subsidiëren, die toch ook wel wat kosten en niet beschikbaar zijn voor een bepaalde laag van de bevolking. Maar dat er dan niks naar openbaar vervoer gaat. En zolang je daar, zoals jij zegt, inderdaad niet investeert in die publieke diensten, gaan mensen niet op hun job geraken. Dus dat is inderdaad ook de verantwoordelijkheid opnemen om dat te doen.

Zo'n andere die nog niet genoemd is, is huisvesting, de problematiek rond sociale woningen. In plaats van dat de regering zich bezighoudt met het oplossen van de schaarste voor kwalitatieve woningen, toegankelijke woningen qua prijs, is men continu de competitie aan het opdrijven tussen de personen die nood hebben aan huisvesting. En bijkomende verplichtingen aan het creëren om die wachtlijst wat in te korten. Maar de eigen verplichting die de overheid heeft om ervoor te zorgen dat iedereen toegang heeft tot een betaalbaar kwaliteitsvolle woning wordt achterwege gelaten.

En daar wordt de overheid eigenlijk ook heel weinig op aangesproken. Want vanaf dat je je begint te focussen op: 'Ja, we gaan met de vinger wijzen naar degenen die op die wachtlijst staan, en daar bijkomende verplichtingen opleggen', zodat je dan met de vinger kan wijzen en zeggen: 'Ja je hebt je recht verloren', dan wordt die vinger niet naar hun gericht. Wat doe jij om die schaarste op te lossen? Dus inderdaad, we zien dat daar die integrale benadering eigenlijk veel te weinig wordt nagestreefd. 'Ok, als je wilt gaan werken, wat heb je daar allemaal rond nodig van kinderopvang, van mobiliteit, van huisvesting?'

Lynn

Hebben jullie afrondend nog een aantal kritische bedenkingen die jullie zeker nog willen meegeven? Want ik zie hier aan de tijd dat we er zo stilaan eigenlijk al zijn. Dus ik geef jullie graag nog even een vrij podium.

Maarten

Ik denk dat we de meeste punten wel aangeraakt hebben. Voor mij blijft het belangrijkste: dat focussen op die structurele oorzaken zodat mensen geen kansen krijgen op de arbeidsmarkt. Of voor hen afgeduwd worden. Dat we die focus daarop kunnen houden of terug naar kunnen krijgen. Weg van het individueel sanctioneren en schuldig houden. Ik denk dat dat de voornaamste richting is die we moeten vasthouden.

Caro

Ik denk wat heel belangrijk is, is echt gaan kijken naar welke jobs er vandaag beschikbaar zijn. En hoe gaat de overheid mee aan de kar trekken om goede aangepaste jobs te creëren? Dat is enerzijds. Ik heb het al gezegd. 1 op 2 van de knelpuntvacatures zijn knelpunt, omdat ze slechte loons- en arbeidsvoorwaarden hebben. Herstel daar ook het vrije spel tussen werkgevers en vakbonden om degelijke looneisen op tafel te kunnen leggen. Beperk dat niet. Zorg ervoor in de eerste plaats dat je dat al niet gaat inperken en dat je daar die onderhandeling laat verder spelen.

En dan het andere heel belangrijke: creëer zelf ook jobs. Investeer in jobs. Men heeft dat gedaan met de dienstchecksector. Dat is in het begin goed gelopen. Maar nu ziet men dat men dat heeft losgelaten en dat men daar nog altijd veel geld voor spendeert, maar dat men niet gaat inbreken op de voorwaarden om ervoor te zorgen dat die jobs goed zijn.

En dan wil ik ook nog even verwijzen naar de Buurten Zonder Langdurige Werkloosheid, waar SAAMO mee bezig is om te proberen daarmee te gaan experimenteren binnen het Vlaams en federaal regelgevend kader dat je hebt. Als je ziet dat er vandaag door werkgevers onvoldoende aanbod en dat dat niet matcht met de mensen die vandaag op zoek zijn naar een job, ja creëer dat dan zelf. Dat is de verantwoordelijkheid van de overheid. Om zelf ook te gaan investeren in kwalitatieve jobs. En dat werk voor iedereen te kunnen garanderen.

Lynn

Dat is een mooie om mee af te sluiten: het recht op werk voor iedereen garanderen. Dank jullie wel voor jullie tijd en jullie input.